

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I VÄXJÖ**

Föredraganden:
Susanne Philipsson

DOM
2011-10-31
Meddelad i
Växjö

Mål nr
1941-11
1928-11

SÖKANDE

1. John Svenssons Byggfirma AB, 556401-1756 (mål nr 1941-11)
Box 56
374 02 Asarum

Ombud: Advokat Per Vestman
Foyen Advokatfirma i Sverige KB
Södergatan 15
211 34 Malmö

2. Hansa Bygg AB, 556520-6660 (mål nr 1928-11)
Engelska vägen 10
393 54 Kalmar

Ombud: Jur kand Christofer Morales och Annika Blomqvist
Advokatfirman DLA Nordic KB
Box 7315
103 90 Stockholm

MOTPART

1. Borgholm Energi AB
Box 55
387 21 Borgholm

Ombud: Advokat Mats Palmgren
Advokatfirman VICI HB
Box 1209
221 05 Lund

2. NCC
Box 732
391 27 Kalmar

Ombud: Advokat Henrik Seeliger
Advokatfirman Lindahl
Box 11911
404 39 Göteborg

SAKEN

Överprövning enligt lagen om offentlig upphandling (LOU)

KONKURRENSVERKET	
2011-11-03	
Avd	
Dnr	
Doss	Aktbil

Dok.Id 33922

Postadress
Box 42
351 03 Växjö

Besöksadress
Kungsgatan 8

Telefon
0470-868 00

E-post: forvaltningsrattenivaxjo@dom.se

Telefax
0470-869 50

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten förordnar att upphandlingen ska göras om.

BAKGRUND

Borgholm Energi AB (Borgholm) genomför upphandling avseende ny-byggnad av hälsocentral och bostäder på totalentreprenad inom fastigheten Kv. Resedan 8, Borgholm. Upphandlingen genomförs som en öppen upphandling över tröskelvärdet med tillämpning av LOU. Det ekonomiskt och tekniskt mest fördelaktiga anbudet ska antas i upphandlingen. Tre företag - NCC Construction Sverige AB (NCC), John Svenssons Byggfirma AB (JSB) och Hansa Bygg AB (Hansa Bygg) - lämnade anbud inom föreskriven tid. Samtliga anbudsgivare var kvalificerade och utvärderades. Genom tilldelningsbeslut den 26 maj 2011 tilldelades NCC kontraktet.

John Svenssons Byggfirma AB (mål nr 1941-11) och Hansa Bygg AB (mål nr 1928-11) ansöker om överprövning.

Eftersom ansökningarna avser samma upphandling och hinder mot gemensam handläggning inte föreligger företar förvaltningsrätten ansökningarna till avgörande i gemensam dom (jfr HFD 2011 ref. 29).

YRKANDEN M.M.

John Svenssons Byggfirma AB:s yrkanden, såsom bolaget slutligen bestämt sin talan.

JSB yrkar i första hand att förvaltningsrätten ska förordna att upphandlingen ska göras om.

JSB yrkar i andra hand att förvaltningsrätten ska förordna att upphandlingen inte får avslutas förrän rättelse skett, innebärande att Borgholm ska förpliktas göra om utvärderingen av anbuden i upphandlingen med bortseende från utvärderingen av anbudsgivarnas kvalitets- och miljöledningssystem.

Hansa Bygg AB:s yrkanden

Hansa Bygg yrkar att förvaltningsrätten ska förordna att rättelse ska ske på så sätt att utvärderingen görs om varvid man ska bortse från NCC:s anbud, JSB ska tilldelas en lägre poäng avseende utvärderingskriteriet *referenser* och Hansa Bygg ska tilldelas maximal poäng avseende utvärderingskriterierna *referenser*, *entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem* samt *entreprenadrelaterat miljöledningssystem*.

Borgholms inställning

Borgholm bestrider bifall till JSB:s yrkanden. Om förvaltningsrätten finner att kriterierna har varit otillåtna och att detta har medfört att JSB har lidit eller kan komma att lida skada, vidgår Borgholm att rättelse får ske på så sätt att utvärderingen av anbuderna ska göras med bortseende från utvärdering av anbudsgivarnas kvalitets- och miljöledningssystem. Det bestrids att det föreligger grund för att upphandlingen ska göras om.

Borgholm bestrider bifall till Hansa Byggs yrkanden. Om förvaltningsrätten finner att samtliga påstådda fel föreligger och det kan visas att detta har medfört att Hansa Bygg har lidit eller kan komma att lida skada, vidgår Borgholm Energi att rättelse får ske enligt framställt yrkande.

NCC:s inställning

NCC anser att JSB:s och Hansa Byggs respektive talan ska ogillas.

OMSTÄNDIGHETER TILL STÖD FÖR TALAN

John Svenssons Byggfirma AB:s ansökan om överprövning

Anbudens giltighetstid

Enligt förfrågningsunderlagets administrativa föreskrifter, punkt AFB.33, förutsätts anbuderna vara giltiga i två månader efter anbudstidens utgång som var den 9 maj 2011. Anbuderna var således gällande till den 9 juli 2011.

Mot bakgrund av detta föreligger för närvarande inga giltiga anbud. Kommunen har inte begärt eller efterfrågat förlängning av anbudets giltighetstid. Det finns inte möjlighet för anbudsgivare att ensidigt förlänga giltigheten av sitt anbud eftersom ett accepterande av en sådan förlängning från den upphandlande myndigheten skulle stå i strid med likabehandlingsprincipen. Den planerade starttiden för entreprenaden, juni 2011, har passerat. En ny utvärdering är mot bakgrund av att anbudens giltighetstid gått ut inte längre möjlig. Upphandlingen bör därför göras om.

Otillåtna utvärderingskriterier

Av de administrativa föreskrifterna framgår de utvärderingsgrunder som gällde vid utvärderingen av anbuderna. Inledningsvis anges att beställaren kommer att anta det anbud som är det ekonomiskt och tekniskt mest fördelaktiga med hänsyn taget till vissa angivna faktorer som pris, referenser från liknande projekt, entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem samt entreprenadrelaterat miljöledningssystem. Pris har viktats med 90%, referenser med 4% samt kvalitets- respektive miljöledningssystem med 3% vardera. Vad gäller entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem har Borgholm gett tre poäng för kvalitetssystem certifierat enligt ISO 9001 eller eget uppbyggt system samt en poäng för annat system. För entreprenadrelaterat miljöledningssystem får anbudsgivare tre poäng för system enligt ISO 14001 eller ett poäng för annat system. Vid utvärderingen har JSB:s och Hansabyggs kvalitets- respektive miljöledningssystem renderat en poäng i varje kategori medan NCC:s system erhållit tre poäng i varje kategori.

Vid bedömningen av vilket anbud som är det mest fördelaktiga får hänsyn tas enbart till kriterier kopplade till föremålet för kontraktet, till exempel pris, leveranstid, genomförandetid, miljöegenskaper, driftkostnader, kostnadseffektivitet, kvalitet, funktionella och tekniska egenskaper samt service och tekniskt stöd. Av ovanstående följer motsatsvis att kriterier som är

kopplade till anbudsgivarens förmåga att utföra kontraktet inte kan göras föremål för utvärdering. Sådana kriterier ska istället bedömas i kvalificeringsfasen, se EG-domstolens dom C-532/06 Lianakis m.fl. och C-448/01 EVN AG och Wienstrom GmbH. Ur rättspraxis från svenska förvaltningsdomstolar framgår att utvärderingskriterier måste ha samband med föremålet för upphandlingen för att vara tillåtna. Borgholm har använt sig av ett utvärderingskriterium som inte är kopplat till föremålet för tjänsten utan som avser anbudsgivarnas generella tekniska kompetens. Sådan kompetens är enbart att bedöma i kvalificeringsfasen. – Det finns ingen konkret koppling mellan föremålet för tjänsten i upphandlingen och de kvalitets- och miljöledningssystem som utvärderats. De prestationer som ska utföras enligt förfrågningsunderlaget skulle i och för sig kunna dokumenteras och säkerställas genom tillämpningen av ett kvalitets- och miljöledningssystem. Förfrågningsunderlaget saknar dock helt förklaring till hur de olika momenten i entreprenörens åtaganden skulle säkerställas genom ett kvalitets- och miljöledningssystem. För att så skulle vara fallet fordras att anbudsgivarna med anbuden upprättat och gett in objektsspecifika kvalitets- och/eller miljöplaner. Så har emellertid inte förfrågan utformats. – Av Borgholm gjord utvärdering av kvalitets- och miljöledningssystem strider mot kravet på likabehandling och proportionalitet. Att kriterierna varit transparenta förändrar inte det faktum att de är otillåtna.

Skada

På grund av användandet av de ovan ifrågasatta utvärderingskriterierna har NCC tilldelats kontraktet. Om man i utvärderingen bortser från poängsättning i viktningen av miljö- och kvalitetsledningssystem skulle anbudsgivarna erhålla följande poäng. JSB 0,94, Hansabygg 0,93 och NCC 0,92. Tillämpningen av de otillåtna utvärderingskriterierna har således medfört att kontraktet tilldelats NCC framför JSB. JSB har därmed lidit eller i vart fall riskerat att lida skada.

De otillåtna utvärderingskriterierna kan ha påverkat upphandlingen i dess konkurrensuppsökande skede. När det som i förevarande fall föreligger ett grundläggande fel redan i utformningen av kriterierna för utvärdering, ett fel som hänför sig till utformningen av förfrågningsunderlaget, är rättelse inte en tillfredsställande åtgärd. Om det fel som förekommit påverkat upphandlingens konkurrensuppsökande skede ska upphandlingen som utgångspunkt göras om.

Vad Borgholm anför rörande JSB:s ansökan

Anbudens giltighetstid

Vad JSB påstår om att det saknas giltiga anbud avser det civilrättsliga förhållandet mellan upphandlande enhet och anbudsgivare. Så länge den förlängda avtalsspärren består utgör den hinder för Borgholm Energi att träffa avtal med anledning av tilldelningsbeslutet. Det är visserligen så att anbudstiden enligt den tid som anges i förfrågningsunderlaget har löpt ut och att förlängning av tiden inte har begärts eller lämnats. Det uppställs emellertid inte ett krav enligt LOU på den upphandlande enheten att begära förlängning av anbudstiden och en anbudsgivare är inte skyldig att acceptera en förlängning. Det civilrättsliga förhållandet avseende anbudens giltighetstid, och den omständigheten att anbudstiden löpt ut, innebär inte att det har förekommit fel som kan medföra påföljd enligt LOU, vilket är den fråga som ska prövas. Detta förhållande kan i vart fall inte utgöra grund för att upphandlingen ska göras om.

Otillåtna utvärderingskriterier

Kriteriernas tillåtlighet vid utvärdering av det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet följer redan av att de kopplats till föremålet för kontraktet och har gjorts synliga för anbudsgivarna. Det är fullt möjligt för en upphandlande enhet att använda sig av ett och samma kriterium både vid kvalificering och anbudsvärdering. Den funktion som kriterierna i detta fall avser att tillgodose är dubbel; dels att anbudsgivarna innehar kvalitets- och mil-

jöledningssystem, vilket ska kontrolleras i kvalifikationsfasen, dels att systemen kan tillgodose att kvalificerade anbudsgivares åtaganden och löften avseende efterfrågade prestationer enligt förfrågningsunderlaget kan uppfyllas, vilket ska bedömas vid utvärderingen av det ekonomiskt mest förmånliga anbudet. Utöver de lag- och myndighetskrav som specifikt gäller för uppdraget ska i detta fall väsentliga åtaganden uppfyllas av entreprenören avseende projektering och utförande av entreprenaden i enlighet med vad som föreskrivs i förfrågningsunderlaget. Kontraktsuppfyllelse avseende efterfrågade prestationer med användning av redovisade system får tillåtas att variera mellan presumtiva anbudsgivare och alltid vara beroende på projektets genomförande, det vill säga utan att det låses till ett specifikt system. Varje system har varit kvalificerat för utvärdering. Borgholm har i detta fall valt att ge ISO-standarderna den högre poängen med hänsyn till projektets omfattning och komplexitet.

Om de ifrågasatta kriterierna vore otillåtna skulle en upphandlande myndighet sakna möjlighet att bedöma det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet utifrån presumtiva leverantörers åtaganden och löften avseende efterfrågad prestation, vilket är det grundläggande syfte som ska tillgodoses genom kvalitetssäkrings- och miljöledningssystem. Det skulle vidare innebära att den upphandlande myndigheten vid utvärdering skulle tvingas bortse från leverantörer som faktiskt innehar systemen och behandla den kategorin på samma sätt som leverantörer som står utan dem. Dessa effekter skulle stå i klar konflikt med gemenskapsrättsliga principer och LOU:s krav på upphandlande myndigheter att behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Funktionellt har kriterierna ett annat syfte än sådana kvalifikationskriterier som kan bedömas som otillåtna och som tar sikte på anbudsgivarnas förmåga att utföra kontraktet.

Skada

De omständigheter som har anförts av JSB har inte visat att upphandlingen är felaktig. Blotta påståendet om att JSB har lidit eller kan komma att lida skada kan inte godtas.

Hansa Bygg AB:s ansökan om överprövning

Skall-krav – NCC:s anbud; prisuppgifter

I förfrågningsunderlaget anges i punkten AFB.51 att för att anbudsgivaren ska tas upp till prövning ska anbudet uppfylla de krav som under AFB.31 ställts upp för anbudets form och innehåll enligt anbudsformulär. I formulär till anbud framgår under rubriken "kostnadsuppgifter" att anbudsgivaren ska ange timkostnaderna för tre olika yrkeskategorier, bland annat VVS-arbetare. NCC anger i sitt anbud bolagets prisuppgifter för olika yrkeskategorier. Någon prisuppgift för kategorin VVS-arbetare återfinns dock inte. Det går således inte av NCC:s anbud att utläsa den begärda kostnadsuppgiften. Genom att inte prissätta den efterfrågade yrkeskategorin har NCC inte utformat sitt anbud i enlighet med skall-kravet. Även för kategorin byggnadsarbetare har NCC offererat olika priser för en mängd olika undergrupper, i strid med kravet på enhetspris. I fråga om byggnadsarbetare har Borgholm dessutom i formulär till anbud uttryckligen angett att offererat pris för denna kategori ska inkludera målare, golvarbetare, plåtslagare m.m. Någon prisuppgift för kategorin byggnadsarbetare framgår inte.

Skall-krav – NCC:s anbud; bankgaranti

Av AFD.631 framgår att entreprenörens säkerhet skall utgöras av bankgaranti. I NCC:s anbud anges under rubriken "övrigt" att "som säkerhet för rätta fullgörandet av våra åtaganden erbjuder vi borgensförbindelse". NCC har således utformat sitt anbud i strid med skall-kravet. Att NCC i ett e-postmeddelande till Borgholm den 25 maj 2011 efter förfrågan från Borgholm har accepterat att ställa bankgaranti förändrar inte denna omständighet eftersom det endast är uppgifterna i anbudet vid anbudstidens utgång

som får beaktas vid prövningen om anbudet uppfyller uppställda krav i upphandlingen. NCC har efter anbudstidens utgång, genom att acceptera att ställa bankgaranti, ersatt den ursprungliga uppgiften i sitt anbud. Att ersätta en uppgift i ett anbud kan inte anses utgöra en sådan komplettering eller förtydligande som enligt 9 kap. 8 § LOU under vissa förhållanden kan vara tillåten. Mot bakgrund av NCC:s utformning av anbudet har det inte funnits någon uppgift för Borgholm att begära ett förtydligande av, då någon uppgift om bankgaranti inte lämnats i anbudet. Trots detta har Borgholm tillskrivit NCC för att efterhöra om NCC avser att ställa en bankgaranti som säkerhet. Borgholm har genom sitt agerande handlat i strid med 9 kap. 8 § LOU genom att särbehandla NCC. Borgholm har dessutom, genom att godta att NCC inkommer med uppgifter som innebär att en brist i anbudet läks och ta upp anbudet till utvärdering handlat i strid med 1 kap. 9 § LOU och i synnerhet likabehandlingsprincipen. Borgholm skulle ha uteslutit NCC:s anbud från upphandlingen och inte utvärderat anbudet utifrån uppställda utvärderingskriterier.

Utvärdering av anbud – referenser

I förfrågningsunderlagets punkt AFB.52 stadgas uttryckligen att referenser avser både företaget och de personer som anges i anbudet. Vidare anges ”Verifierade referenser från liknande arbeten och installationer under de senaste fem åren”. Minst fyra stycken ger fyra poäng. Skrivningen kan inte tolkas på annat sätt än att anbudsgivare ska ange ett antal personer (referenser) som kan styrka att de i anbudet angivna personerna har genomfört liknande arbeten och installationer under de fem senaste åren. I formulär till anbud, punkten 5 som avser referenser, anges endast tre personer - ombud, arbetschef och platschef. Under respektive befattning finns fyra rader. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att det endast är tre personer hos anbudsgivaren som ska anges under rubriken referenser samt att för var och en av dessa personer ska fyra referenser lämnas; en på varje rad under respektive befattning. Detta överensstämmer också med förfrågningsunder-

laget punkten AFB.31 om att anbudet skall vara uppställt enligt anbudsformuläret samt formuleringen av tilldelningskriterier i punkten AFB.52.

JSB har i sitt anbud under rubriken organisation angett ombud, arbetschef och platschef. Under rubriken referenser hänvisar JSB vad gäller referenserna för ombud, arbetschef samt platschef till bilagda CV. I CV för ombudet namnges under rubriken referenser tre stycken personer. CV för arbetschef innehåller inga namngivna referenser. I CV för platschef namnges under rubriken referenser tre stycken personer. Trots att JSB inte har lämnat fyra referenser har JSB i utvärderingen erhållit maximal poäng avseende detta kriterium. Hansa Bygg har lämnat fyra referenser för företaget samt fyra referenser för ombudet, arbetschefen respektive platschefen. Trots detta har bolaget inte tilldelats maximal poäng. – Genom att avvika från de uppställda tilldelningskriterierna har Borgholm inte antagit det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet och agerat i strid med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Posten kvalitets- och miljöansvarig ska inte bedömas under kriteriet referenser. Borgholms tolkning i denna del skulle innebära att anbudsgivare måste lämna uppgifter utöver de efterfrågade för att tilldelas maximal poäng. I formulär till anbud, punkten 5, efterfrågas endast tre personer medan minst fyra referenser enligt utvärderingskriteriet ger fyra poäng. Den tolkning Borgholm gör är uppenbart felaktig och står därtill i strid med principen om transparens i 1 kap 9 § LOU.

Utvärdering av anbud - entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem

Av punkten AFD.221 framgår att anbudsgivaren skall ha ett kvalitetsledningssystem, vilket skall motsvara kraven i SS-EN ISO 9001:2000 eller annat likvärdigt kvalitetssystem. Av AFD.222 framgår att entreprenören

skall ha ett miljöledningssystem, vilket skall motsvara kraven i SS-EN ISO 14001:2004 eller annat likvärdigt miljöledningssystem.

Hansa Bygg har i sitt anbud angett FR 2000 som kvalitetssystem respektive miljöledningssystem samt bifogat en beskrivning. FR 2000 är ett system som bland annat utgår från de både nämnda ISO-standarderna, men som även innefattar ledningssystem för kompetenshöjning, hälsa och säkerhet. I FR 2000 har samtliga dessa ledningssystem integrerats i ett enda system. Kraven på kvalitet och miljö är likartade som i ISO-standarderna. Även certifiering enligt FR 2000 utförs, sedan den 1 maj 2009, av tredje part. Hansa Byggs certifikat är från den 3 december 2009. Då Hansa Bygg innehar certifiering enligt FR 2000, vilket bifogats anbudet, uppfyller Hansa Bygg kravet på certifiering och ska därför rätteligen tilldelas maximal poäng avseende utvärderingskriterierna entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem samt entreprenadrelaterat miljöledningssystem. Borgholm borde, redan mot bakgrund av att Hansa Bygg ingett certifikat som visar att Hansa Bygg innehar certifiering enligt FR 2000, ha begärt in kompletterande handlingar för det fall Borgholm inte ansåg sig ha tillräckligt underlag för att kunna bedöma huruvida Hansa Byggs kvalitets- och miljöledningssystem var uppbyggt enligt de båda ISO-standarderna. – Att notera är att de aktuella tilldelningskriterierna inte stadgar att likvärdiga system ska tilldelas maximal poäng, utan att system uppbyggda enligt ISO-standarderna ger maximal poäng. FR 2000 är uppbyggt enligt ISO-standarderna och ska därmed ge maximal poäng.

Skada

Vid en korrekt genomförd utvärdering av anbuden enligt i förfrågningsunderlaget uppställda skall-krav och utvärderingsmodell, skulle NCC:s anbud ha uteslutits ur upphandlingen, JSB:s anbud erhållit en lägre poäng avseende utvärderingskriterier referenser och Hansa Bygg erhållit maximal poäng avseende utvärderingskriterierna referenser, entreprenadrelaterat

kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem. En korrekt genomförd upphandling skulle ha resulterat i att Hansa Bygg erhållit den högsta totalpoängen och därigenom tilldelats kontraktet i upphandlingen. Hansa Bygg har således lidit skada till följd av Borgholms överträdelser av LOU.

Vad Borgholm anför rörande Hansabygg AB:s ansökan

Skall-krav – NCC:s anbud; prisuppgifter

Uppgift om timkostnad för VVS-arbetare har lämnats i NCC:s anbud under ”Ventmontör 495:-/tim” och ”Rörmontör 570 :-/tim”, vilket svarar mot vad som har efterfrågats. Skall-kravet har uppfyllts. Även om det skulle anses föreligga en brist i så motto att en anbudsgivare kan ha fått intrycket att förfrågan avsett ett enhetligt timpris kan den omständigheten att NCC har angett två olika priser i vart fall inte anses utgöra grund för att utesluta NCC:s anbud från utvärderingen. Enligt AFB.31 ska anbud ”vara uppställt samt innehålla uppgifter och handlingar enligt bifogade formulär till anbud, så att olika begärda kostnadsuppgifter kan utläsas av anbudet”. Anbudsformuläret, punkten 3, är vägledande för den begärda redovisningen och tar hänsyn till att timkostnad (å-pris) kan variera mellan olika kategorier (byggnadsarbetare, elmontörer respektive VVS-arbetare). Vidare har beaktats att ”byggnadsarbetare” inte är en enhetlig kategori, vilket framgår av exemplifieringen inom parantes (inkl. målare, golvläggare, plåtslagare m.m.). Utformningen syftar till att ge anbudsgivare frihet att redovisa relevanta prisuppgifter för arbetare i projektet så att olika begärda kostnadsuppgifter kan utläsas av anbudet. Det noteras att uppgifter om lämnade å-priser inte är relevanta som kriterier vid utvärderingen enligt AFB.52. Detta framgår av att värderingsgrunden avser ”anbudspris” med ersättningsform fast pris utan indexreglering (AFB.13). Lämnade anbud blir på detta sätt jämförbara enligt vald prismodell.

Skall-krav – NCC:s anbud; bankgaranti

Föreskriften om bankgaranti framgår av AFD.631 som ett skall-krav. NCC har inte med sitt erbjudande om borgensförbindelse sagt att föreskriften inte accepteras. Istället har man lämnat ett erbjudande avseende säkerhet, som eventuellt skulle kunna strida mot skall-kravet. Det var oklart hur erbjudandet i anbudet skulle tolkas. I denna situation valde Borgholm att begära ett förtydligande av NCC. Genom den ställda frågan och NCC:s svar har det klargjorts att NCC med sitt erbjudande är berett att uppfylla skall-kravet. Frågan har inte medfört risk för särbehandling eller att förfarandet i annat avseende har stått i strid med 1 kap 9 § LOU. Effekten, att godta NCC:s anbud för utvärdering, har under de rådande omständigheterna främjat konkurrensen, vilket är ett grundläggande syfte med LOU.

Utvärdering av anbud – referenser

Angående referenser framgår av AFB.52 att kriteriet avser både företaget och de personer som anges i anbudet, varvid efterfrågas verifierade referenser från liknande arbeten och installationer under de senaste fem åren. Vid utvärderingen har varje anbudsgivare erhållit maximala fyra poäng avseende företaget. Den påtalade avvikelserna vid utvärderingen av personer angivna i anbudet för JSB (4 poäng) respektive Hansa Bygg (1 poäng) överensstämmer med förfrågningsunderlaget och innebär inte att principerna om transparens och likabehandling har åsidosatts. Vid poängtilldelningen har Borgholm beaktat det antal personer som har angetts i anbuderna för respektive företag med verifierade referenser under de senaste fem åren.

JSB har i anbudet angett fyra efterfrågade personer enligt anbudsförmulär; ombud, arbetschef och platschef samt en kvalitets- och miljöansvarig inom företaget, vilket har gett maximala fyra poäng. Den omständigheten att anbudsförmuläret ger utrymme för kompletterande text i anslutning till respektive efterfrågad person är inte normerande för den prövning som ska

göras enligt AFB.52. Utvärdering och poängsättning är beroende av om det redovisade antalet personer med fem års erfarenhet uppgår till minst fyra eller minst en. – Hansa Bygg har i anbudet uppgett tre efterfrågade personer enligt anbudsformulär; ombud tillika arbetschef, platschef samt en kvalitets- och miljöansvarig inom företaget, vilket har gett en poäng vid tilldelningen. Enligt anteckning i tilldelningsbeslutet har Hansa Bygg inte redovisat miljöansvarig på arbetsplatsen, vilket är korrekt. Det framgår av anbudet att Mikael Åhlund i egenskap av VD har övergripande ansvar för företagets miljöpolicy, däremot inte att han kommer att vara platsansvarig.

Utvärdering av anbud - entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem

Borgholm har i kvalificeringsfasen inte ifrågasatt att FR 2000 är ett i förhållande till ISO "annat likvärdigt system" som uppfyller kraven enligt AFD.221 och AFD.222. Vid utvärdering och poängsättning har beaktats att ISO-certifiering görs av en behörig tredje part och att denna standard tillgodoser de funktionskrav m.m. som ett åtagande på totalentreprenad innebär. Utöver de lag- och myndighetskrav som specifikt gäller för uppdraget ska i detta fall väsentliga åtaganden uppfyllas av entreprenören avseende projektering och utförande av entreprenaden i enlighet med vad som framgår av förfrågningsunderlaget. Det får vidare anses att den gjorda maximala poängsättningen av ISO-certifieringen är proportionerlig med avseende på föremålet för upphandlingen. Mot denna bakgrund har det varit befogat att ge Hansa Bygg en poäng vid utvärderingen. Det skulle ha stått i strid med likabehandlingsprincipen om Hansa Bygg hade tilldelats tre poäng.

Borgholm noterar att certifiering enligt FR 2000 sedan den 1 maj 2009 utförs av SFK Certifiering AB enligt det av Hansa Bygg ingivna pressmeddelandet. Borgholm har inte under detta förfarande undersökt huruvida en sådan certifiering kan anses likvärdig med den certifiering som görs av behörig tredje part enligt ISO-standarderna. Att systemen poängsätts olika

får anses vara upp till den upphandlande myndigheten att bestämma, så länge avsikten är att få fram det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet.

Skada

Det bestrids att Borgholm har brutit mot någon av de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU eller någon annan bestämmelse i LOU och, i vart fall, att det tillämpade förfarandet har medfört att Hansa Bygg har lidit eller kan komma att lida skada. Blotta påståendet om att Hansa Bygg har lidit eller kan komma att lida skada kan inte godtas.

Vad NCC anför rörande Hansa Byggs ansökan om överprövning

Skall-krav – NCC:s anbud; prisuppgifter

Förfrågningsunderlaget innehåller inte något förbud mot att dela upp kostnadsuppgifter för VVS-arbetare och byggnadsarbetare i underkategorier. Ett sådant förbud skulle heller inte fylla någon funktion eller syfte eftersom uppgifterna inte ska ligga till grund för utvärderingen och då det därför inte är nödvändigt att anbuden är utformade på exakt samma sätt i detta avseende. NCC:s anbud innehåller uppgifter om kostnad för VVS-arbetare (uppdelade på kategorierna rörmontör och ventmontör) och byggnadsarbetare (uppdelat på kategorierna markarbetare, betongarbetare, träarbetare, golvläggare, plattsättare, plåtslagare och smed). Anbudet uppfyller därför ställda krav i detta avseende. Det är vedertagen praxis i entreprenadbranschen att dela upp prisuppgifter för VVS-arbetare och byggnadsarbetare i underkategorier. Såväl VVS-arbeten som byggnadsarbeten innefattar ett flertal olika typer av arbete som normalt utförs av olika underentreprenörer och till varierade timpriser. Att uppställa irrelevanta och ovidkommande krav på att ett offererat pris inte får delas upp i underkategorier står i strid med proportionalitetsprincipen. Även om förvaltningsrätten skulle finna att NCC:s anbud inte uppfyller ställda krav i denna del ska Hansa Byggs ansökan ogillas om NCC:s anbud innehåller tillräckliga uppgifter för att tillgodose Borgholms behov och syftet bakom de uppställda kraven. Det är

dessutom den upphandlande myndigheten som formulerar förfrågningsunderlaget som har tolkningsföreträde rörande hur underlaget ska tolkas, så länge tolkningen sker inom den ram LOU ställer upp.

Skall-krav – NCC:s anbud; bankgaranti

NCC har inte avvikit från det aktuella kravet eller reserverat sig mot det samma. NCC har i sitt anbud förklarat att anbudet är lämnat i enlighet med förfrågningsunderlaget. NCC har dock i sitt anbud angett att man kan erbjuda borgensförbindelse. Detta var avsett som ett möjligt alternativ till bankgaranti. Möjligen har anbudet inte varit helt klart i detta avseende. Borgholm har begärt in ett förtydligande och NCC har förklarat att man givetvis tillhandahåller bankgaranti om Borgholm så önskar. Det torde vara ostridigt i målet att NCC:s anbud, efter förtydligandet, uppfyller förfrågningsunderlagets krav i denna del. Borgholm har haft rätt att begära ett förtydligande i och med att man uppfattat att formuleringen var oklar; Borgholm har önskat en konkretisering av vad som avsågs med begreppet ”erbjuder” i NCC:s anbud. Någon risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning har inte förelegat.

Skada

NCC:s anbud uppfyller samtliga uppställda krav såväl före som efter det förtydligande Borgholm haft rätt att begära in. Om förvaltningsrätten skulle finna att anbudet står i strid med något ovillkorligt krav i upphandlingen kan detta krav inte ligga till grund för uteslutning av anbudet då det inte är utformat på ett tillräckligt tydligt sätt. Vidare skulle det stå i strid med de grundläggande principerna om proportionalitet att förkasta NCC:s anbud. – Även om förvaltningsrätten skulle finna att upphandlingen är behäftad med någon brist är denna brist inte av sådan art och dignitet att åtgärd enligt 16 kap. LOU är motiverad. Om förvaltningsrätten skulle finna att upphandlingen är behäftad med brist av den art och dignitet som i och för sig moti-

verar åtgärd enligt 16 kap. LOU så har Hansa Bygg inte lidit eller riskerat att lida skada av sådan brist.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 1 kap. 9 § lagen offentlig upphandling, LOU, ska upphandlande myndigheter behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

Enligt 16 kap. 1 § LOU får en leverantör som anser sig ha lidit eller kunna komma att lida skada i en framställning till allmän förvaltningsdomstol ansöka om åtgärd enligt 5 § (ansökan om överprövning).

Av 16 kap. 5 § LOU följer att rätten ska besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse gjorts om den upphandlande myndigheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap 9 § eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada.

De grundläggande principer som ska efterlevas vid all offentlig upphandling är principerna om icke-diskriminering, likabehandling, transparens (öppenhet och förutsebarhet), proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Prövningen i förvaltningsrätten utgör en kontroll av om det på grundval av vad sökanden har framfört i målet finns anledning att vidta sådana åtgärder som anges i 16 kap. 5 § LOU. För att ett ingripande ska bli aktuellt krävs också att sökanden kan visa att han lidit eller kan komma att lida skada på grund av att den upphandlande myndigheten brutit mot LOU.

Förvaltningsrättens bedömning avseende JSB:s ansökan om överprövning

Anbudens giltighetstid

JSB har i första hand yrkat att upphandlingen ska göras om på grund av att anbudens giltighetstid gått ut. I samband med att ansökan om överprövning av aktuell upphandling har inkommit till förvaltningsrätten har dock, i enlighet med 16 kap. 9 § LOU, avtalsspärr enligt 16 kap. 6 § fortsatt att gälla under handläggningen i förvaltningsrätten. Den aktuella upphandlingen är därmed, enligt förvaltningsrättens mening, att bedöma som alltjämt pågående (jfr Kammarrättens i Jönköping dom den 26 augusti 2010, mål nr 942-10). Förvaltningsrätten har därför att ta ställning till om det finns skäl för ingripande enligt LOU, vilket innebär en prövning i sak.

Otillåtna utvärderingskriterier

Av 12 kap. 1 § LOU följer att den upphandlande myndigheten vid bedömningen av vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga får ta hänsyn till olika kriterier som är kopplade till föremålet för kontraktet, såsom pris, leverans- eller genomförandetid, miljöegenskaper, driftkostnader, kostnadseffektivitet, kvalitet, estetiska, funktionella och tekniska egenskaper, service och tekniskt stöd. Den upphandlande myndigheten kan enligt 11 kap. 14 och 15 §§ LOU även ställa krav på att leverantören innehar standarder avseende kvalitets- och miljöledningssystem för att styrka sin tekniska kapacitet. För att de olika kriterierna ska kunna beaktas vid utvärderingen för att identifiera det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet krävs att kravet är kopplat till upphandlingsföremålet.

Konkurrensverket anger i informationsskrift "Miljöhänsyn och sociala hänsyn i offentlig upphandling" under rubrikerna "Utvärderingsgrunder" och "Koppling till kontraktsföremålet" bl.a. följande.

"Den upphandlande myndigheten får inte använda sig av krav som avser anbudsgivarens förmåga att utföra projektet (kvalificerings-

krav) som grund för tilldelning av kontrakt (utvärderingskriterier). Kriterier som avser leverantörens organisation eller kapacitet, till exempel krav på miljöledningssystem, ingår i kvalificeringsfasen. Av den anledningen är det inte korrekt att efterfråga leverantörens miljöledningssystem eller värdera detta vid utvärderingsfasen. Inte heller är det förenligt med upphandlingsreglerna att ge leverantörer olika mervärden beroende på vilken certifiering ett miljöledningssystem har (till exempel EMAS eller ISO 14001). Ett sådant kriterium hjälper inte till att fastställa det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Det saknar också en koppling till själva föremålet för kontraktet.”

Borgholm har i administrativa föreskrifter daterade den 1 mars 2011 under punkten AFB.52 ”Värderingsgrunder vid prövning av anbud” angett att beställaren kommer att anta det anbud som är det ekonomiskt och tekniskt mest fördelaktiga med hänsyn taget till anbudspris, referenser, entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem. Angående entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem anges att system ska vara certifierat alternativt eget uppbyggt och att system enligt ISO standarderna erhåller 3 poäng och annat system 1 poäng.

Borgholm har angett att man vid formuleringen av förfrågningsunderlag och utvärderingskriterier beaktat distinktionen mellan å ena sidan kriterier hänförliga till kvalifikationsfasen och å andra sidan kriterier för tilldelning. Borgholm har anfört att den funktion som kriterierna i detta fall avser att tillgodose är dubbel; dels att anbudsgivarna innehar kvalitets- och miljöledningssystem, vilket ska kontrolleras i kvalifikationsfasen, dels att systemen kan tillgodose att kvalificerade anbudsgivares åtaganden och löften avseende efterfrågade prestationer enligt förfrågningsunderlaget kan uppfyllas, vilket ska bedömas vid utvärderingen av det ekonomiskt mest förmånliga anbudet. Borgholm har således gjort gällande att de uppställda kriterierna är kopplade till föremålet för upphandlingen.

Förvaltningsrätten konstaterar dock att det inte framgår av förfrågningsunderlaget på vilket sätt utvärderingen av leverantörernas kvalitets- och miljöledningssystem är kopplade till upphandlingsföremålet. Enligt förvaltningsrättens mening har det inte heller av skriftväxlingen klart framgått hur systemen är kopplade till upphandlingsföremålet. Borgholm har godkänt systemen i kvalificeringsfasen. Att då även utvärdera systemen torde, bl.a. mot bakgrund av vad som sägs i Konkurrensverkets informationsskrift, strida mot gemenskapsrätten och LOU. Användandet av de otillåtna kriterierna har medfört att JSB riskerat lida skada, varför skäl för ingripande enligt LOU föreligger. Då de aktuella bristerna är hänförliga till förfrågningsunderlaget och därmed upphandlingens konkurrensuppsökande skede anser förvaltningsrätten att upphandlingen bör göras om (jfr Förvaltningsrättens i Göteborg dom den 1 juli 2011 i mål nr 2580-11 m.fl. samt Kamrättens i Göteborg beslut den 25 oktober 2011 i mål nr 4945—4946-11).

Det finns på grund av det ovan anförda inte skäl att pröva JSB:s andrahandsyrkande om att upphandlingen ska rättas.

Förvaltningsrättens bedömning avseende Hansa Byggs ansökan om överprövning.

Skall-krav – NCC:s anbud; prisuppgifter

I dokumentet "Formulär till anbud för.." anges under rubriken "kostnadsuppgifter" att timkostnad ska anges för "byggnadsarbetare (inkl. målare, golvarbetare, plåtslagare m.m.)", "elmontör" samt "VVS-arbetare". NCC har i sitt anbud angivit timkostnader för målare, golvläggare, plåtslagare, markarbetare, betongarbetare, träarbetare, plattsättare och smed och får således enligt förvaltningsrättens mening anses ha uppfyllt kravet på att ange timkostnad för byggarbetare. NCC har vidare i sitt anbud angett timkostnad för elmontör i enlighet med formuläret samt angett timkostnad för

rörmontör och ventmontör, vilket enligt förvaltningsrättens mening i tillräcklig grad uppfyller kravet på timkostnad för VVS-arbetare. NCC har således inte brutit mot något skall-krav i detta avseende.

Skall-krav – NCC:s anbud; bankgaranti

Av 9 kap. 8 § LOU framgår att en upphandlande myndighet får tillåta att en anbudssökande eller anbudsgivare rättar en uppenbar felskrivning eller felräkning eller något annat uppenbart fel i anbudsansökan eller anbudet. Myndigheten får begära att en anbudsansökan eller ett anbud förtydligas eller kompletteras om det kan ske utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. Myndigheten får också begära att en leverantör förtydligar eller kompletterar handlingar som getts in och som avses i 10 och 11 kap.

Av förfrågningsunderlaget, punkt AFD.631, framgår att entreprenörens säkerhet skall utgöras av bankgaranti. NCC har i sitt anbud angett under rubriken ”övrigt” att ”som säkerhet för rätta fullgörandet av våra åtaganden erbjuder vi borgensförbindelse.” Den 25 maj 2011 har Borgholm via e-post ställt följande fråga till NCC. ”Vad gäller i ert anbud gällande säkerhet under rubriken övrigt. Borgensförbindelse eller bankgaranti?” NCC har svarat enligt följande. ”Om vi får välja föredrar vi borgensförbindelse eftersom den är lite billigare att köpa. Om ni vill ha traditionell bankgaranti så får ni det utan merkostnad.”

Det förhållandet att NCC i sitt svar har angett att Borgholm kan få bankgaranti utan merkostnad tyder, enligt förvaltningsrättens mening, på att NCC i sitt ursprungliga anbud avsett att tillhandahålla borgensförbindelse samt att det är borgensförbindelse som bolaget kalkylerat för i sitt anbud. Då det av förfrågningsunderlaget framgår att säkerhet skall utgöras av bankgaranti har NCC således inte uppfyllt nämnda skall-krav. NCC har efter fråga från Borgholm angett att Borgholm kan få bankgaranti. NCC har därmed för-

ändrat sitt anbud. Enligt förvaltningsrättens mening får Borgholms fråga anses ha gått utöver vad som i detta avseende anses tillåtligt, nämligen att tidigare lämnade uppgift endast konkretiseras och att något utbyte av uppgiften inte sker. Borgholms fråga kan inte anses utgöra en tillåten begäran om förtydligande eller komplettering enligt enligt 9 kap. 8 § LOU, utan en otillåten komplettering har skett. Hansa Bygg får härigenom anses ha lidit skada, vilket gör att det finns grund för ingripande enligt LOU.

Utvärdering av anbud – referenser

I förfrågningsunderlagets administrativa föreskrifter AFB.52 anges "Referenser (avser både företaget och de personer som anges i anbudet). Verifierade referenser från liknande arbeten och installationer under de senaste fem åren. Antalet nedan avser både företagens 4 st och personer 4 st. Minst 4 st ger 4 poäng. Minst 1 st ger 1 poäng."

I Formulär till anbud anges under rubriken Referenser (p. 5) "Företaget 4 st" följt av fyra tomma rader. Vidare anges "Angivna personer namngivna i anbudet under" och sedan "Ombud", följt av fyra tomma rader, "Arbetschef" följt av fyra tomma rader och "Platschef" följt av fyra tomma rader. Under punkten 4 har anbudsgivaren fått fylla i ombud under entreprenadtiden, arbetschef samt platschef. Under punkten 5 (referenser) efterfrågas ej miljöansvarig. Däremot ska kvalitetsansvarig anges under punkten 6 (rubrik "entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och kvalitetsansvarig") och miljöansvarig anges under punkten 7 (rubrik "entreprenadrelaterat miljöledningssystem och miljöansvarig").

Hansa Bygg har uppgett att man tolkat formuläret så att det endast är tre personer hos anbudsgivaren som ska anges under rubriken referenser samt att för var och en av dessa personer ska fyra referenser lämnas; en på varje rad under respektive befattning. Borgholm har emellertid under skriftväxlingen i förvaltningsrätten gjort gällande att Borgholm vid poängtilldelningen av referenser har beaktat det antal personer som angetts i anbudet

för respektive företag med verifierade referenser under de senaste fem åren. Utvärdering ska enligt Borgholm inte göras med beaktande av de eventuella referenser som kan ha lämnats för var och en av dessa personer. Enligt förvaltningsrättens mening går det inte att av förfrågningsunderlaget klart utläsa att angivande av referenser ska ske på det sätt Borgholm har angett. Förfrågningsunderlaget får således anses otydligt i detta avseende. Otydligheten i utvärderingen strider mot principen om transparens, vilket innebär att Hansa Bygg kan ha lidit skada. Det finns därför skäl för ingripande enligt LOU.

Utvärdering av anbud - entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem och entreprenadrelaterat miljöledningssystem

Hansa Bygg har även yrkat att de ska tilldelas maximal poäng avseende utvärderingskriterierna entreprenadrelaterat kvalitetssäkringssystem samt entreprenadrelaterat miljöledningssystem. Detta då Hansa Bygg innehar certifiering enligt FR 2000, vilket är likvärdigt med ISO-standarderna, och således uppfyller kravet på certifiering.

Förvaltningsrätten har ovan, i anledning av invändningar från JSB, haft att ta ställning till om entreprenadrelaterat kvalitets- och miljöledningssystem är tillåtet vid utvärderingsfasen. Hansa Bygg har givits tillfälle att yttra sig över dessa invändningar och har därvid anfört att man delar Borgholms inställning att sådana tilldelningskriterier varit tillåtna enligt LOU samt att rättelse är en tillräcklig åtgärd för det fall förvaltningsrätten skulle finna att Borgholm varit förhindrad att använda systemen som tilldelningskriterier. Förvaltningsrätten har funnit att det inte varit tillåtet att utvärdera kriterier som kvalitets- och miljöledningssystem i upphandlingen och förordnat att upphandlingen därför ska göras om. I anledning av detta saknas förutsättningar för förvaltningsrätten att närmare ta ställning till huruvida Hansa Bygg borde ha erhållit högre poäng vid anbudsutvärderingen i denna del.

Val av åtgärd

Oavsett hur bolagets yrkanden har utformats har förvaltningsrätten att välja mellan att upphandlingen ska göras om eller rättas (jfr RÅ 2005 ref. 47). Eftersom de brister som framkommit genom Hansa Byggs ansökan inte påverkat upphandlingens konkurrensuppsökande skede skulle en rättelse enligt bolagets yrkande i och för sig vara en möjlig och tillräcklig åtgärd. Eftersom förvaltningsrätten i mål 1941-11, se ovan, beslutat att upphandlingen ska göras om finns dock ingen reell möjlighet att i detta mål förordna om rättelse i upphandlingen.

Sammanfattningsvis har det i aktuell upphandling förekommit sådana brister att det finns grund för ingripande enligt LOU. Förvaltningsrätten förordnar därför att upphandlingen ska göras om.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV3109/1D-LOU)

Ingela Hofvander

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentligpart räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att prövningstillstånd meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas, anledning förekommer till ändring i det slut var till förvaltningsrätten kommit eller det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. den klagandes namn, personnummer, yrke, postadress och telefonnummer. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till kammarrätten,
2. det beslut som överklagas med uppgift
3. om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
4. de skäl som klaganden anger till stöd för begäran om prövningstillstånd,
5. den ändring av förvaltningsrättens beslut som klaganden vill få till stånd,
6. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans ombud. Adressen till förvaltningsrätten framgår av beslutet. Om klaganden anlitar ombud ska denne sända in fullmakt i original samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.

Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska Ni utan dröjsmål anmäla ändringen till kammarrätten.

I mål om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.

DV 3109/1D LOU